

HALİKARNAS
BALIKÇISI

**aganta
burina
burinata**

Buket Uzuner'in önsözüyle

roman

HAYDİ MACERA BAŞLIYOR!

Bazı romanların adını okur koyar.¹ İnsan, çok gençken okuduğu ve okurken zihninde canlanan imgeleri, ruhunu sarsan coşku veya kaygı duygularıyla hiç unutamadığı bazı romanları hayatı boyunca kalbinde saklar ve onlara kendince yeni bir ad verebilir. Hatta o romanları gençlik heyecanıyla çok benimsediği için buna hakkı olduğunu bile düşünebilir. Hatırlayın, hepimiz en az birkaç romana –çoğunlukla içinde sevdiğimiz karakterinin adını– vermişizdir.

İşte “Yelken direğindeki yelkenleri sıkıca tut ve bırak!” anlamında bir denizcilik terimi olan “*Aganta Burina Burinata*”yı üniversite öğrencisiyken okuduğumda benim için bu roman, yazarın iflah olmaz büyük bir coşku ve sonsuz umutla okurları “*Haydi Macera Başlıyor!*” diye çağırdığı bir davet olmuştu. Hep de öyle kaldı. O kadar ki, sanki Halikarnas Balıkçısı’nın kendi sesiyle bana seslendiğini duymuştum: “Kalk, kımıl da, koş! Haydi Macera Başlıyor!”

Macera benim için daima sihirli, görkemli bir kavram, şu ölümlü hayatın biz insanlara sunduğu sevgi, aşk ve şefkat kadar büyük ve eşsiz armağanı olmuştur; başka da bir şey yoktur za-

1) Örneğin *Çalikuşu*: Feride, *Aşk Memnu*: Bihter, *Balık İzlerinin Sesi*: BİS, *Uzun Beyaz Bulut-Gelibolu*: Çanakkale adıyla da anılmaktadır.

ten! Henüz ilk öykülerini yazıp, dergilerde yayınlamaya çalışan bir öğrenciyken benim için Halikarnas Balıkçısı adlı gizemli yazar, romanın daha ilk sayfasından başlayarak, üstelik ölüm ve ayrılık gibi acıları anlatırken bile iflah olmaz biçimde yeni maceralara koşmaya hazırlanıyor, yerinde duramayan büyük bir coşku, tükenmez keşfetme arzusu ve her koşulda sınımsız koruduğu umutla okuru da beraberinde maceraya çağırıyordu. Onunki sadece maceraya çağrı değildi, o okuru kıvılcıktan, hiç zaman kaybetmeden yepyeni yollara çıkmaya teşvik ve tahrik ediyor, âdeta onu baştan çıkartıp, ayartıyordu. Bundan daha büyüleyici ne olabilirdi ki... Türk Edebiyatı'nda kendisine “*yaşam oburu*” dediğini duyduğum ve bana hem yazar olarak edebi ustalık hem de kadın olarak rol modellik etmiş çok önemsedğim bir yazar daha vardır: *Sevgi Soysal*.

Şimdi elinizde tuttuğunuz *Aganta Burina Burinata*, küçük bir balıkçı köyünde denizci ailesiyle yaşayan yoksul Mahmut'un hayatın önüne koyduğu tüm engellere rağmen çocukluğundan başlayarak içinde ateş gibi yanan deniz ve macera tutkusunun hikâyesi. Bu sıradan hikâyeyi unutulmaz bir romana dönüştürerse, yazarın doğrudan okurun kalbine dokunan bir sesle, Mahmut'un karşı koymak için büyük çaba harcamasına karşın, besbelli onunla doğduğu deniz ve macera tutkusunun nasıl bir karasevdaya evrildiğini anlatışındaki şiirsel, mizahi, doğal dil.

Romanın bir başka önemli özelliği de tıpkı Sait Faik Abasıyanık, Yaşar Kemal ve Hikmet Birand² gibi Halikarnas Balıkçısı'nın tabiatı bir karakter olarak işlemesi ki, ben de kendi romanlarımda günümüzde *ekokritik edebiyat* adı verilen bu türe özellikle hep yakın oldum.

---

2) Ankara Üniversitesi, Fen Fakültesi, Botanik bölümünü kuran değerli Prof. Hikmet Birand'ın *Alıç Ağacıyla Sohbetler* adlı kitabı (1968) edebiyatımızda bir ağacı karakter olarak kullanan öncü bir çalışmadır.

Yazar, roman boyunca Mahmut'un sesinden insanların deniz ve toprak insanı olarak ikiye ayrıldığını sık sık hatırlatır. Romanı ilk okuduğumda henüz çok genç ve hayat deneyimim az olduğu için kendimi hem özgürlükle ve çok sevdiğim mavi renkle özdeşleşen bir *deniz insanı* hem de orman ve dağlara duyduğum derin sevgiyle *toprak insanı* olarak görüyordum. Ayrıca yazarın macera tutkusuyla benim de çocukluğumdan beri içimi içime sığdırmayan maceraperestlik heyecanım, onunla aramda bir yakınlık kuruyordu. Fakat bütün bunlar kendi maceralarım için henüz yola çıkmamış ama yaşanmaya değer bir hayatın asla macerasız olamayacağına inanmış, üstelik maceraların sadece erkeklerin yaşamasına izin verildiği bir dünyada bunları hayal etmeye gerçekten cesaret etmiş bir genç kızken başıma geliyordu.

Halikarnas Balıkçısı, tıpkı roman kahramanı Mahmut gibi o yıllarda henüz küçük bir Akdeniz köyü olan Bodrum'a önce sürgün gidip, sonra kendi iradesiyle yerleşirken, bir yeri sevmenin o coğrafyanın tarihi, mitolojisi, kokusu, tatları, sesleri ve orada yaşamış önceki insanların hikâyeleriyle beraber bütünlük ve değer kazandığını biz okurlara öğretmeyi iş edinmişti. İşte Cevat Şakir Kabaağaçlı, çok önemli birçok kültürün muhteşem bir sentezi olan Akdeniz'in doğusundaki Bodrum'u coğrafyasıyla büyük bir aşk yaşarken, zihninden ve bedeninden taşan yaşam coşkusuyla "Merhaba!" diye selamlayıp, bölgenin antik adı Halikarnas'ın³ da kendisine mahlas⁴ olarak seçiyordu. Bu da ona yetmiyor, ilk romanına da İtalyanca, Fransızca ve Yunanca

3) Halikarnas: (Bodrum) Anadolu'nun kıyısında yer alan Karya bölgesindeki antik bir İyonya şehriydi. En çok "Tarihin Babası" Herodot'un (MÖ 484-425 / 413 civarı) doğum yeri ve Antik Dünyanın Yedi Harikası'ndan biri olan Halikarnas Mozolesi ile bilinmektedir. Ref: World-history.org

4) Mahlas: lakap, takma ad.

ortak denizci dilinden oluşan “Aganta Burina Burinata”⁵ adını verecek kadar evrensel düşünen bir kozmopolit olduğunu saklamıyordu.

Evet Cevat Şakir Kabaağaçlı kozmopolitti, “çokkültürlü”⁶ büyümenin büyük zihinsel ve kültürel avantajlarına sahipti. Osmanlı’nın seçkin ailelerinden birinde doğmuş, kültürlü, görgülü bir ailenin oğlu olarak iyi okullarda okumuş, yabancı diller öğrenmiş, Avrupa görmüş bir adamdı. Bu yüzden Doğu Akdeniz dahil Akdeniz kültürünün arkeoloji, mitoloji, sanat ve edebiyatını biliyor, anlıyor ve bu yüzden daha da çok seviyordu. Bununla da yetinmiyor, bu zenginliklerimizi bizlere ve dünyaya ilan-ı aşk etmek istiyordu. Bizlere miras bıraktığı kitaplar, Mavi Yolculuk kavramı ve “*Bodrum Merhabası!*” ile bunu başardı; adını Paşa babası ve ailesindeki sanatçı kadınlar dışında kendi emeğiyle kültür tarihimize yazdırdı. Fakat onun kendi yaşamı ve kitaplarında coşkuyla parlayan yaşama sevinci ve iyimserliğinin, aslında hem ailesinde hem de Osmanlı’nın muhafazakârlığında çok keskin şekilde işleyen ataerkil baskı, düşünce ve ifade özgürlüğünün kısıtlanmasına karşı isyankâr karakterinin bir direnişi de olduğunu düşünürüm.

Ah durun, Aganta Burina Burinata! Size söylemeyi unuttum! Daha doğrusu geciktirdim çünkü nasıl söyleyeceğimi bilemiyorum! Galiba biraz da çekiniyorum... Biliyorsunuz artık, Halikarnas Balıkcısı’nın heyecanla anlattığı maceralar denizde geçer ve onun tüm yolları denize çıkar. Ama her ne kadar ben de Akdeniz kültürüne âşık olsam, Türkiye’nin bir Anadolu ve Doğu Akdeniz kültürü olduğuna samimiyetle inansam ve

5) Aganta Burina Burinata: Akdeniz’de denizcilerin on dokuzuncu yüzyıla kadar kullanmaya devam ettiği ortak dil lingua franca’dan gelir.

6) Çokkültürlülük: Farklı kültürel, etnik ve dini grupların kendi kimliklerini koruyarak, bir arada barış içinde yaşamasıdır.

ilkgençliğimden beri öykü ve romanlarımda bunu (kültürel referanslarla) sık sık gündeme getirsem de kendimin bir “deniz insanı” olmadığımı maalesef feci deneyimlerle çoktan öğrenip, Balıkçı’yı hayal kırıklığına uğrattığım (!) için pek üzgünüm... Yani ben Balıkçı’nın sıkıcı ve monoton bulduğu bir “toprak insanı”yım, çünkü beni deniz tutuyor!

Ne olacak, toprak insanı topraktan, deniz insanı da sudan yaratılır. Topraktan olanlar toprağa dönerler, sudan olanlar akıp denize karışırlar.

Toprak kalmak, deniz gitmektir.

Deniz gülüyordu.⁷

Halikarnas Balıkçısı *Aganta Burina Burinata* romanında okura denizi, sadece deniz olduğu için sevmediğini anlatarak önce şaşırtır sonra denizin su kütlesi olmaktan öte bir özgürlük alanı olarak önemini ve gökle denizin birleştiği yerdeki özgürlük tutkusuyla özgürlük felsefesine doğru yönlendirerek büyülemeye devam eder. Kendi döneminin bazı yazar ve eleştirmenlerince yazarın üslup ve biçim kaygısı olmaksızın içinden geldiği gibi yazması –belki de ilk yayımlandığı 1946’da yayınevlerinde henüz editör olmaması gibi etkenlerle– daima eleştirilmiştir. Ayrıca benim etkileyici bulduğum o coşkulu ve mizah dolu anlatımının çağdaşı bazı yazarlarca *romantik coşku* olarak eleştirilmesi ve yaşadığı dönemde Türk Edebiyatı’nın toplumcu-gerçekçi yazarlarca şekillenmesi nedeniyle *geç kalmış bir romantik* olarak adlandırılması, onun kitaplarının edebiyat okuru dışında geniş kitlelerce okunup sevilmesi ve

7) *Aganta Burina Burinata*, ss. 7-8; 49, Bilgi Yayınevi, 86. Baskı, Şubat 2025.